

Про рибалку та його жінку

Брати (Якоб і Вільгельм) Грімм

Був собі колись рибалка, а жив він зі своєю жінкою в хижі, зліпленій зі старого судна, біля самого моря. День у день ходив він вудити рибу — що навудить, ото й усе їхнє добро.

І ось одного дня пішов він, як завжди, до моря. Сів, закинув вудку та й дивиться на воду. А море тихе й прозоре, тільки риба не клює.

Коли це поплавець потягло вниз, усе глибше та глибше. Натужився рибалка, сіпнув вудку й витяг велику камбалу. Відчепив він її від гачка, а камбала й каже йому:

— Подаруй мені життя, чоловіче! Я не справжня камбала, а зачарована принцеса. Яка тобі з мене буде користь? Хіба ти захочеш мене їсти? Відпусти мене назад у море!

— Нащо стільки балакати, — сказав рибалка. — Звичайно ж, я не понесу додому камбалу, що вміє говорити по-людському.

І він кинув її назад у море. Камбала поринула на дно, тільки довгий кривавий слід лишився за нею. А рибалка встав і пішов додому, до своєї хижі, де на нього чекала жінка.

— Ти хіба нічого сьогодні не впіймав? — спитала вона.

— Та ні, спіймав був одну камбалу, — відповів рибалка. — Але та камбала сказала, що насправді вона не рибина, а зачарована принцеса, то я її пустив назад, у море.

— І нічого не попросив у неї?

— А що я мав у неї просити? — спитав рибалка.

— Ох, та хіба тобі не набридло жити в цій старій, трухлявій, смердючій хижі? Міг би попросити в неї бодай порядну хату. Йди назад до моря, поклич ту камбалу і скажи їй, що ми хочемо жити в хаті. Ось побачиш, що вона її нам подарує.

— Ну чого я маю ще раз іти до моря?

— А того, що ти її був уловив і пустив назад у море. Повинна ж вона тобі віддячитись. Іди!

Постояв рибалка, постояв — і кликати рибину не хотілося, і сваритися з жінкою теж. Та врешті таки пішов до моря. Бачить — а воно вже не таке прозоре, як було, зробилося зелене з жовтими пасмугами. Став рибалка на березі та й гукає:

*Камбало-рибино,
виринай на хвилину!
Свариться стара моя,
хоче не того, що я.*

Камбала виринула та й питає:

— А чого ж вона хоче?

— Та каже, що я ж тебе був уловив, то міг би й щось попросити в тебе. °й набридло

жити в старій хижі, вона хоче хати.

— Іди додому, — сказала камбала. — Є вже в неї хата.

Прийшов рибалка додому, аж бачить — на місці старої хижі стоїть хата, а біля неї на лавці сидить його жінка. Побачила вона чоловіка, підвелася, взяла його за руку та й каже:

— Ходімо в хату, поглянеш сам, чи не краще жити в ній, а не в старій хижі.

Зайшли вони до хати. А в хаті все є: і маленькі сіни, і гарна світлиця, і невеличка спальня з ліжком для кожного з них, і кухня, і комора на всілякі запаси, і присінок на господарське причандалля, — і кожен куточок якнайкраще споряджений, а начиння все олив'яне та мідяне. За хатою — невелике подвір'я, де ходять кури й качки, а за подвір'ям — невеликий город, де ростуть садовина й городина.

— Ну як, хіба не гарна садиба? — сказала жінка.

— Гарна, — погодився чоловік. — Отак би вже й довіку нам жити, більше нічого й не треба.

— Ну, це ще ми подумаємо, — сказала жінка. Попоїли вони й полягали спати.

Так минуло днів десять, а тоді жінка й каже:

— Послухай-но, чоловіче, в хаті нам також тісно, а подвір'я й город дуже малі. Могла б та камбала подарувати нам і більший дім. Я б хотіла жити у великому мурованому замку. Піди-но до неї і попроси, хай подарує нам замок!

— Ох, стара, чи нам мало цієї хати? Нащо нам той замок? — сказав чоловік.

— Треба, — відповіла жінка. — Їй, мабуть, не важко дати нам усе, що ми хочемо. То хай дасть!

— Ні, стара, — сказав чоловік, — камбала вже дала нам хату, не можу я йти й просити в неї ще чогось, вона розгнівається.

— Іди! — гримнула на нього жінка. — Вона може дати нам замок і залюбки дасть. Іди, кажу!

Чоловікові мов камінь на серце наліг. Не хотілося йому знов іти до камбали з проханням. "Негарно так робити", — сказав він сам собі, але все-таки пішов.

Прийшов він до моря, бачить — а воно вже не зелене з жовтими пасмугами, а темно-синє і наче всередині кипить, аж бульбашки на поверхні здіймаються.

Підійшов рибалка до самої води та й гукає:

*Камбало-рибино,
виринай на хвилину!
Свариться стара моя,
хоче не того, що я.*

— А чого ж вона хоче? — спитала камбала.

— Ох, таке хоче, що мені й казати соромно, — мовив чоловік. — Хоче жити у великому замку.

— Іди додому, є вже в неї замок, — сказала камбала.

Вернувся чоловік туди, де колись була їхня стара хижа, аж бачить — там стоїть

великий мурований замок, а сходами до замку саме підіймається його жінка. Вона взяла його за руку та й каже:

— Ану ходімо в замок.

Зайшли вони до великих сіней, викладених мармуровими плитами. Навколо снує челядь, відчиняє перед ними двері, стіни, оббиті коштовною тканиною, аж блищать, меблі в кімнатах не прості, а золоті, зі стелі звисають кришталеві люстри, всі підлоги встелені килимами, а столи аж угинаються від наїдків і найкращих вин. А за палацом — величезне подвір'я зі стайнями, корівнями й возівнями, такими, що цілий день дивився б на них, очей не зводив би. Далі великий, розкішний сад, де повно найкращих квітів і всіляких дерев — і яблунь, і груш, і слив, а за садом — ліс, такий, що й не обійдеш його, з оленями, сарнами, зайцями та всім, чого тільки душа забажає.

— Ну що, хіба не гарний масток? — сказала жінка.

— Гарний, ще б пак, — погодився чоловік. — Хай уже так і буде. Житимемо в цьому розкішному замку, і більше нам нічого не треба.

— Це ще ми подумаємо, — сказала жінка. — Поки що лягаймо спати, а там буде видно.

Лягли вони спати.

Вранці, тільки-но почало світати, жінка прокинулась перша й глянула у вікно. А там, скільки око сягало, розлігся чудовий, квітучий край,

Чоловік лежав ще в ліжку й потягався. Жінка штовхнула його ліктем у бік:

— Ану вставай та глянь у вікно! Хіба не гарно було б, щоб увесь той край став нашим? А ми були б у ньому королем і королевою. Іди до камбали, скажи їй, що ми хочемо бути королем і королевою!

— Що ти собі надумала, стара? — каже чоловік. — Нащо нам так високо сягати? Я не хочу бути королем!

— Як собі знаєш, а я королевою хочу бути, — мовить жінка. — Іди до камбали, хай зробить мене королевою.

— Нащо воно тобі? Не можу я такого сказати їй.

— Чому не можеш? Зараз же йди, я вже хочу бути королевою!

Дуже зажурила чоловіка жінчина забаганка. "Недобре вона чинить, ой, недобре", — подумав він собі. Не хотілося йому йти до моря, та не було ніякої ради, довелося йти.

Прийшов він туди — а море почорніло, і по ньому сірі хвилі котяться. Став чоловік біля самої води та й гукає:

*Камбало-рибино,
виринь на хвилину!
Свариться стара моя,
хоче не того, що я.*

— А чого ж вона хоче? — спитала камбала.

— Ох, такого хоче, що в мене й язик не повернеться сказати, — мовить чоловік. — Хочу бути королевою.

— Іди додому, вона вже королева, — сказала камбала.

Вернувся чоловік до свого замку, аж бачить-він став іще більший, а на ньому з'явилася велика вежа з прегарними оздобами, перед брамою стоять вартові, а за ними цілі лави вояків із сурмами та барабанами.

Зайшов він до замку, а там усі підлоги мармурові, а всі столи золоті, застелені оксамитовими обрусами з золотими китицями. Служники відчинили перед ним золоті двері до парадної зали. А в кінці зали на високому золотому троні, оздобленому діамантами, сидить його жінка з великою золотою короною на голові і тримає в руці берло зі щирого золота та з коштовного каміння. Обабіч неї стоять рядком по шестеро дівчат у дорогих шатах, кожна на голову нижча від попередньої, а в залі повно всілякого панства, одне бундючніше за одне.

Підійшов чоловік до трону та й питає:

— Ох, стара, то ти тепер королева?

— Так, я тепер королева, — відповіла жінка. Постояв він, подивився на неї та й каже:

— А знаєш, стара, тобі справді личить бути королевою! Ну, то й добре, будь собі нею, тепер уже нам нема чого більше хотіти.

— Це ще ми подумаємо, — сказала жінка. — Поки що лягаймо спати, а там буде видно.

Полягали вони спати. Чоловік набігався за день, то зразу заснув, а жінка все перевертається з боку на бік, усе думає, чого б їй ще захотіти. Все наче вже має, і все їй слухається, все їй кориться, а однаково жадоба не дає їй спокою. Так вона до самого ранку й ока не склепила.

Почало світати, небо вкрила червона заграва. Скоро мало зійти сонце. Глянула жінка на ту заграву і аж підвелася на ліжку. Ось хто її не слухає, хто їй не кориться, ось хто робить, що сам хоче й коли хоче! Сонце!

— Старий! — гукнула вона чоловіка і штовхнула його ліктем під ребра. — Ану вставай і йди до камбали! Я хочу бути сонцем.

Чоловік був іще сонний, та як почув ці слова, то так перелякався, що впав із ліжка. Він подумав, що йому вчулося, тому протер очі й перепитав:

— Що ти сказала, стара?

— А те сказала, що всі мене слухають, усі коряться мені, тільки сонце не слухає, тільки воно мені не кориться! Коли хоче, тоді й сходить, коли хоче — гріє, а коли не хоче, то заходить або ховається за хмару! І нічого я не можу йому вдіяти. Виходить, не я всьому голова, а воно! Біжи до камбали і скажи їй, що я хочу бути сонцем. Я не матиму спокійної хвилини, поки ним не стану!

— Що ти надумала, жінко! — вжахнувся чоловік. — Як я з'явлюся з таким проханням до камбали? Королевою вона тебе змогла зробити, а сонцем не зможе. Не дурій, лишайся собі королевою!

Жінка розлютилася, коси на голові в неї стали сторч, вона турнула чоловіка ногою і закричала:

— Я довше цього не витримаю. Зараз-таки йди до камбали!

Чоловік одягся й чимдуж побіг до моря.

Прибіг він туди, бачить — а на морі буря. Небо стало чорне, як смола, а по ньому блискавки крешуть. Грім реве, а по морі хвилі, як гори, котяться, і на кожній гребінь із білої піни.

Чоловік підійшов якомога ближче до води й крикнув, хоч сам не чув свого голосу:

*Камбало-рибино,
виринай на хвилину!
Свариться стара моя,
хоче не того, що я.*

— А чого ж вона хоче? — спитала камбала.

— Ох, лихо моє, вона хоче бути сонцем, — сказав чоловік.

— Іди додому, вона знов сидить у своїй старій хижі.

Там вони й досі сидять, якщо не померли.

Переклад Євгена Поповича